

Sayiran xottu katta kafon

toore senegaalidin soninkan deri lenmu

**GOLLIKILLE GA DEPITEENIN (SEEGAANIN)
TUNSINI DO JAMAANEN SAAREMMUN WAKKILIYE
(PACE)**

Cooperative Agreement No. AID-685-A-13-00004

JUILLET 2014

Fedde be ga sikki do xirisun xaranne (ANAFa yan da ke golle dabari. A saqa gollkillin ga depitenu (segaanun) tunsini do jamaanen saarenmun wakkilaye (PACE) na saxu USAID deemanden kanma. Asanbale nasionaalin ku sariya do luwa gununto be ga da sangallu , sariya tuwaanon do jamaanen saarenmu wakillaye ANAFa tuwaanon ga kappa i yan da ke golle dabari.

Nan yille ke golle dabarini ku do na a gaaga a kabanten ya ni.

Ke golle nuxufoonu na i yilla ku xannu Joola, Seere, Pulaa, Manjaku, Sonink, Mandinka, do Wolof i na katta senegaali jamaanen lenmunsu ma ga riini depitenu, xannadiyandaano, xannun xaran seraano, i xaramoxonu, xibaarisaxaano, jamaanen ka xooro, xannu xanaano. Anniye ni na xibaarun kini o

*xannundi ku do na famuye tallan kita do
sengaali ka xooron tage moxon ya duu da.*

*ANAFa Xirise be ga
gollen bakka yaaxe*

Xottu tonginto

Gemunde

Gemunde sariyan kaara ni gurujanden ya, asanbale na sugandindi (woote) kuudo na luwan sirondi, na a timmandi, ma na a kaara yogo ma na a su buruxa.

Gemundu beeni ga xani, i safanton yan kinni, i duɗayen saqqa dimman masalaɗɗun ya kamma. Selli gemundu ku ga na ri kowanlemmun taaxen kaane, a na kini kowanlen xerexerente ke ya, ke be ga sikki do fi ke, a ga kite, i na i gabondi, na i taxandi. Selli gemundun ga na ri batun noxo, i na i taaxundi asanbalen kaananken biron kamma, a na asanbelen tuwindi ti a yi.

Gemundu ku masalaɗɗen kamma, sere baane ku beeni ga da gemundun anniye, sere baane ku beeni ga ma duɗe gemundu ku, asanbele yimmanken do kowanlemme ke kiɗandaana do kanda be ga sikki do fi ke batte, kun baane ya na digaamen wuttu.

Fankan kutunde

Kutunde ya ni a ga giri fanka, a ga saqqa a su kamma ma sere baane kamma. A na a ñi

fankan sere ga da i kitti batten ro a yi na saxu luwan ga da yaamariyu beeni kini a yi, fankan kutunde ni labuddan ya na a saxu luwan kamma, sarti, dekere (kutundi xannen safande) a ga a bati moxon koyini.

Xo sarti, fankan kutunden teƙeraanin raawa bakka me wure. **A raawa ñaana killen batiye** selli a ga saqqa a su kamma (misaale: meerin raawa moobiligume su kabana sikki a ga wurunu kille be kamma) a raawa teƙana sere baane fi (misaale: fankan gollinƙanlemman sugande) Kutundun ga me batta moxo be, kandan kutiyen ya ni dekeren wure.

Asanbale nasiyonaali

Asanbale nasiyonaalin ya ni Senegaali jamaanen depiteenin (seegaanin) gollira (luwanun wootaana). Konpe baane ya ni gelli 2012, i ga da Seenan bogu a yi. Asanbale nasiyonaalin taaxu Senegaali su ya da, a nan fotonta Jamaane be ga fankan kafon tooren terendinin tagumansun rondini kuudo na depiteenin simmandi waxati su i likkun ga ni ke be (baabu 108 asanbalen luwa)

Asanbale nasiyonaali depiteenin haqqen ni kame do tankarage ya (150) (Baabu LO.144 wooten (sugandinden) sartini)

Depiteenin deemandano

Depiteenin deemandanon ni soro ya asanbale nasiyonaalin ga da i wutu kuudo na depiteenin gollun tallan gemundi.

Ken deemande ni na gollinƙan kayitinu, xibaarinde do deemande be gan siri kuni kowanlemmu do / ma depiteenin kuudo i na katta i gollen dabarini.ƙi i moxo. (Baabu 50 asanbalen luwa)

Fankan gollinƙan naaburu xotonte

Fankan gollinƙan naaburu xotonte (BCI) ni siine su gollen ya kuudo na daga moxo sigindi do na naaburu bakku beeni ga dabari fankan siinen gollinƙan naaburen kamma, na i wure guuga. Ken yan sigi, a ya ni fankan siinen porose do gollikille su do killun beeni ga wuti kuudo na feeru munnaƙanto kuurandi kuudo kuureyi dallante nan kite, na gollinƙan raƙƙu kurunbon tallan gabondi, na fo bogu kori na jamaanen soron bire moxon tallan sirondi. BCI sikki do gollikille do porose su fankan ga

da a bagandi, ku beeni i gollu naaburen ga kite ma ku beeni terenden ga saqqa fankan gollu naaburun kamma. Ken yan sigi, Porosenin safande BCI ke, a saqqa ku ya kamma:

- Nan kafi anniyu beeni ga tejana jgunde do soron kaaran kiteyu;
- Na wure guugeyu dantanto dabari kuudo na a koyi gollu beeni gan siri dabarini nan ti i raawa ñaana do i raawa jokkini do i ya;
- Naabure be ga kite ti me-mugu xanne i ga da kittibatten ro a yi maxa fankan gollu naaburen ga da xaalisi timmante kini a yi.

Fankan gollin naaburu

A ni tefu kayiti ya jikken ga naaburu beeni gan siri roono do naaburu beeni gan siri bakka i safanton ga a noxo, i haqqen ga gemme waxati gollin naabure ya (ta gabe siine ya ni). Gollin naaburun su boyaadon ni fo royinton do fo be ga bakka.

Naaburun royinto (roye)

Naaburu royinton fo gabe su gilli sagallen ya. Sagallu ku ni fillo ya: sagalle be soron ga

a tugana kitte do kitte, do ke be ga saqqa gaage yokku ma golle do i me kamma, i na kini sere, a na ri a ro fankan keesi.

Naaburu bogunto (bakku)

Fankan do fanka yanqanton ga xalisini beeni bagandini ti gollen da, i na i xilli jaman naaburu bogunton ya, i taxandinton ya ni naxato:

- Fankan gollikaanin gollinān naaburu
- Naaburu beeni ga bakka kuudo na gollinān yokku kita ma na i kuura
- Naaburu beeni ga bogu kuudo jaman kafo, kotokotaaden do jamanfalle fiini
- Tono be ga saqqa jamankafo tanboni

Asanbale nasiyonaalin biro

Asanbale nasiyonaalin biro ni: fankan gollikan kaananke, a battamaxon segi (8) sekereteeri sugandinto tummi (6) do kesiteerini filli (baabu 13 Asanbale luwa). I na ke biron soron su wuttu ti sugandinden ya (woote), sigira su wutini siina baane ya (siina 1) i raawa an sugana siinen ga na yille, Asanbale me-ñiyi fana, siine laadan taaxi fana (baabu 15 Asanbale luwa). Asanbale

nasiyonaalin kaananken baane ya toxon sugandini gundon di. A na ri taaxu non do no. A na sigi do kuttun sugandinde selli fo ga ma a banta (baabu 10-14 Asanbale luwa).

Asanbale nasiyonaalin biro nan fotonta taaxunu, a ga roxo wo roxo xaso su ta baane (baabu 17 Asanbale luwa) na Asanbalen gollun koroosi.

Xan muuriye

Waxati be ga depiteenin sugandinden (woote) kaane, xan muuraano ku beeni ga da xanu nan ña depiteenin, i na ri du dantaxi soron da. Xan muuriyen ya ni. Kuudo na seren gabe kita, golle ke saqqa a politikinkowan gollikillen ya kamma.

Xan muuriyen ñaana tanfille do baane bito ya saado sugandinden (woote) koota. A ñemene xo a daaru minuwi (mexen waxati 24 ndi) (baabu Lo 108 sugandinden sartinu)

Ken waxati xan muuraanon kafooni ku su wa waxati yokkonto kitta rajon do telen xibaarindi dimma (xan muuriyen xibaarinde). Sefe waxatin do wuccun do i dabari moxo jamaanen yimmanen ya ni i wuttu dekere noxo na a saxu kowa be ga sikki do rajo, tele

do xibaarindi kayitinun batte digaamen kamma (baabu 180 ma 183)

Sugandi dingira

Depiteenin sugandinden (woote) ñaana moxonu filli ya: Jamaanen soro sugandinto i ga tini xadi jamaanen me firinde ma departamanin soro sugandinto ma me xosonde na a saxundi kowa su taqqa sugandinde ke noxo. Ku sugandi moxonu filli su a su ñaana dingiran kutiye dantante ya noxo, i ga a xilli sugandi dingira. Kundun ya ni jamaanen me firinden sugandi dingiran ni jamaanen ñiiñen ya, departamanin soro sugandinton sugandi dingiran ni departaman ya (na saxundi taqqa kamma)

Sugandi moxo fillandi ke hari selli i ga da an sugandi dingira tuwinte (xo departama) seegan sefene ti jamaanen su toxon ya. I ga na a sugandi baane Asanbale, depiten ñaana jamankafon depiten ya. A sikki do jamankafo tonon ya batte, a nta saafandini i departaman fiinin baane da, i politikin kowa ma kafo tana tonon da.

Wooten sarti

Senegaali jamaane, sugandinden tere moxon sartin da fiini gabo ya kafume, sugandinde

depiteenin kaara do sartini beeni ga tejana politikin sugandinde su, ken wure ni depiteenin sugande, departamanin do meerinin tojondaano (konseye).

Koroosindi kowanlemmu

Koroosindi kowa na Asanbale deemana ya fankan gollen wure guugeye, na xibaaru kafu me fi saxabanten kamma katta:

- Fankan gollikan sorogonde, fankan gollikaanin daga moxo
- Jamaanen gollinanka xooren sorogonde
- Bire moxoni

Koroosindi kowaanin raawa sikki Asanbalen yaamariyen kamma. Kowanlemme su duguta i golle, selli a ga da a dantaxi Asanbale nasiyonaalin da, xasu tummi (6) dangi falle na a wutu yaamarinde ke kini koota do gelli xibaari muurunde ke joppaadi katta fiini beeni gan sigi kowanlemme ke ga taaxu. Kowanlemme tana rantaxa taaxunu ti ken fi baane.

Sere su ga kappa kowanlemme ya, an nta fotonta sefene ken ga fe sariyan wa saqqa an kamma ti baabu 363 Sariyan jaanen killu. Asanbale baane yan katta kowanlemme ke

laxamindun kaara yogo ma a su koyini duran woote falle ken xa ñaana dantaxinden terinkeken do masalaŋŋen falle ya. (Baabu 48 Asanbale luwa)

Yaamariyun kowanlemme (koroosinden do xensendi kowanlemme)

Siine su Asanbalen taaxi fana, a wa yaamariyun kowanlemmen taaxundini, 20 depite ti siina baane golle a ga raawa kurunbaaxunu Asanbalen taaxe fana su. Yaamariyun kowanlemmen na me ñiini a kaananken ga na batun xiri selli Asanbalen ga na a tirindi xo luwanun saaxan ga da a ko moxo be baabu 65, a gollun ni: fiini beeni i ga da i xayi i ya, na i digan legerun wutu.nan digaamu fiinu beeni Asanbalen ga da i wara katta a yi, ma luwaanu be ga woote na i xense, nan sigi do i batte. Kuudo yaamariyen kowanlemmen nan kato i gollen ñaana ti i moxo, kowanlemme ke taxanden do fo nan fotonta tawene. Kutunde ranta wutini selli soro sikki noxo fillon ga ma duje.

Guwernaman soron wa tawene kowanlemmen me-ñiyu; i raawa i terinkana selli i ga na a tirindi. Xibaaru ku beeni i ga da i tirindi i ya,

i raawa i jaabini ti safande ma ti raqqe na a saxu i katudanjun kamma (baabunu 25-26-27-28 do 29 Asanbale luwa).

Kowanlen duumante

Asanbalen gollen joŋaari su, Siinen biron taaxu falle, kowanlemmu duumanto tammi do baane (11) wa taaxunu. Asanbale batu xooro su gollen gemu moxo su kowanlen duumanto ku ya na a dabarini. Kowalemme su do i yimmanke, i biron do i sekeretariya. Kowanlemmu ku ma digira su toxo kotokotaaden kaara, na a wutu xaaalisini ma yonki saha, jamankafo, fiini beeni ga sikki do jamaanen soro do me deemande jamaanen noxo nan bogu ti naame, jokkinde, Jamaanen tagande, xaraŋe, lemيناaxu do debi xooron taaxu moxo (baabu 62 luwanun saaxa do 24 Asanbale luwa).

Fanka naaburun jaatande

Fanka naaburun jaatande ya ni toxo be ga kini fankan gollikaanin do jamaanen kafo wurerankon ga jaatandu beeni dabarini kuudo na i naaburu royinto do bogunton safa

Garantin do wakkilun keesi

Garanti do wakkilun keesi ya na koyini fankan ga da laayidu be wutu ti naaburen kaara katta hadamaremmu ma kafo, ma ga riini kontaranu fankan do durankafon naxa katta naaburun wa xo luwa t° 2011-15 suliye 8, 2011

Xirisun batu

Yimmankon batu, i do Asanbele yimmanken yan taaxunu, yimmanken battamoxo, kowanlemmun do politikin kowaanin yimmanko, depiteeni beeni ga nta politikin kowa su, i faare, do ku kowanlemmun dantaxindaano: xalisi, kotokotaade, gollikille, me deemande kotokotaaden kaara do kanda be fankan ga da a yaamari.

Batu ke ya na Asanbelen gollun yimmun taaxunu me.

- Na gollun taxandi kowanlemmun naxa
- Na Asanbalen gollun daga moxon sigindi
- Na masalaɗɗun daga moxon gemundi kowa xooren noxo (na sefe wuccen taxandinde)

Asanbalen na jamaanen yimmanke ma Guwernama xibaari katta xirisun batun taaxu

koota do a dimma.Fankan raawa sere xayini (baabu luwanun saaxama do19 do 73 Asanbale luwa).

Meerinun konseyeni

Meerinin konseyi ni batu be ga sikki do komininun xibaarun ya. I ni soro ya i ga taaxunu meerinin batu. I wa i wariyun kinni katta dingiran fi munnafante su: i ya na siinen golli naaburen sigindini, i yan dujene xaalisi roye do a bakke su (golli naaburen terende), yaamariyen wa i maxa na meerin gollika wuñi ma na i texi kuudo na gemundu dabari, na meerin kiteyun sorogo, na deemandu kini kuudo kuureye nan kite kotokotaaden kaara. Konseyinin raawa “masalaŋu “wuttu duuda na a saxundi i katudaŋun kamma. Yere ke xotte wuren ni tere moxoni beeni i ga da i woote, konseyenin kowan raawa kowanlemmu sigindini kuudo na kayitini yogoni wure guuga.

Departemanin konseyini

Departeman konseyi ni batu be ga sikki do komininun xibaarun ya. Meerinin konseyinin yan taaxunu non ŋa. A ya na maran fiinin

terendini ti a masalaŋu. A wa i wariyun kinni katta kuureyen fiinin do taaxu moxo jamaanen noxo, waajibin wa a maxa na a simmeyu kita katta ku fiini.

Departeman konseyi na i tere moxon sigindi ga kowanlemmun haqqe, i katudaŋun do i tere moxon koono.

Laayidu katta jamankafo do durankafo kappanlengaaxu :(kontara)

Kappanlengaaxun laayidunin ni **laayidu timmanton** ya i ga kafon ñaana wuccu dallante fankan do duran gollinaana baane ma duran gollinaano gabo katta tagandu, katta jamankafo tagandun senonde do i sorogonde. Jamankafo do durankafo kappanlengaaxun ni xaalisi kini moxo ya fankan seren ga durankafoni xilli kuudo i na i naaburun ro fi ya, do na a sorogo, a ga munnafa ritini katta jaman ŋa. Durankafo ke wa raawa tugaadi kitta jamankafo ke do /ma na munnafa kitaano wutu gollira ke. Ke xaalisi kini moxo wa warini jaman gabe noxo, moxoni ku nta baana. Kappanlengaaxun laayiduni wa yaamariye kinni kuudo sorogonden nan newo

jamankafon seren kaara, ganta a ya na jamankafo gollika ke sorogondaana.

Bara anniye:

Gelli balle ga na ña katta anniye, i na a safena ya, na a kini. Selli i ga na ri saado digaamen ga joppeene kowanlemmen noxo, i na a kiñandi i kowanlemme be gan siri, a ga na toño i na a gabondi na taxandi i naxa. Gelli an da ñi batun taaxu, batu xooren noxo, a kinini xirisen ya, a na ko kuttun da.

Batu na a faayi selli i ga sefene a kamma wacca ma i na a walla ya katta kowanlemme.

Anniyun ballen katta wutini selli Anniyun ballen ya ga ni do safandu kafumaqqu, a na ñi i kappa safandu ku be i ga beran ña. A ga na ña sooxiye, Asanbale na a faayi selli a ga raawa ragana.

Anniyun ballu ku, i safandaanon ya na i kiitibattun roono a yi, sere baane i noxo yan sefene kafiini depite baane be ga ma duje:i ga da kowanlemme be xiri sefen kaananken do a kiñandaana do kanda be fin ga ni.(Baabu71do79 Asanbale luwa).

Duruxu

Duruxu ni killibatinbalaaxun ya kuudo na tono kita i ga nta siri jamankafo ma durankafo kamma.

Moxo ya ni a kabanten ga ni killen kaara, sere nan fo tirindi, na yaamari ma nan duje kuye, kininde ma laayidu, muso ma tono su danbe kuudo na fo dabari, na fo leelandi ma nan mungu golle dabarini a ga kafiini an gollun terende.

Kanda fanan tere killun dantaxinde

Kanda fanan tere killun dantaxinden ni me ñiye ya kanda fanan do depiteenin naxa. Kanda fana nan fotonta a dabarini xasu sikki noxo a taaxu falle. Asanbale nan fotonta a ri kootan tuunu bito segi ken kaane. Kanda fana na a ko i ga riini golli moxo be, i na masala a kamma.

Kanda fanan tere killun dantaxinden ni me ñiye ya kanda fana guwernaman xirisen ga riini i guwernaman tere killun ko jaman seeganin jo, dantaxinde ke falle i na masalanje sigindi. Ken su falle, woote raawa ñaana, kanda fanan tirindinden kamma selli i ga saqqa a yi, ku beeni ga duje yan siri

fuɗono. (Baabu 55 luwanun saxa do 97 Asanbale luwa).

Dekere yaamarinda

Dekere yaamarinda ya na a koyini luwan ga batini moxo be.

Nan woote an da

Wooten koota, selli an ga ranta taweene, an raawa sere be ga da an baga yaamarini an woote ti an toxo. Luwanun saaxa da dagandi depite nan woote ti tooxon baane. A ranta manda ke kinni (baabu 64 luwanun saaxa).

Ganta woote yaamarinte ke raawa ñaana fiini dantanto kamma baabu 88do 89 Asanbale luwa wa a moxonin koono. Depite su sere tana xan-baane ya na an da.

Bakke duuda

Depite, nan bogu duuda an parti (politikin kowa) ma asanbele an mandan noxo, a safanten wa Luwanun saaxa, Asanbale luwa, wooten sartini. Bakke ke xayini katta asanbele ke kaananken ya, a xa na a ko asanbelen da batu be ga riini. Asanbelen ga na duɗe, bakku ku na koɗi jamaanen yimmanken da non do no. Na a raga nan ti depite be ga na bogu i politikin kowa, manda

be ga an maxa, i na a bakka an maxa ya.(baabu 60 luwanun saxa do 7 Asanbale luwa)

Ku bakku falle nan bogu an lijun do an sagon kamma, asanbele luwan da bakku tanani ko. Kun ni bakku ñanjinton ya. Depite be i mandan noxo, a ga bante laadan batuni filli ga me batta, a ga yanpaye xote kini Asanbele, i na ragana ya xo a yimme ya bogu duuda. (Baabu 104 Asanbele Luwa)

Naaburi gaben bakke:

Jamankafo naaburi bakke (xo durankafon gollikaani xooron xaalisi bakku), i raawa i taxandini xabiilani filli, « koota su naaburun bakke » do « waxati do waxati » naaburin bakke. Kun naaburin bakke ñaana manan kummen ya kamma. O ga na Guwernaman kaaran koroosi, misaalun raawa ñaana jaarandi ka tagande, yaaxaranxaraaxun do jokkindi feerun gollinān yokku kurunbo xobeye, killi kurunbon dabarinde, kdm.

Depite

Depite, jaman ga da a sugandi, a ni jamaanen faari taaxunten ya. Asanbalen toxo

sire do a faayida, jaman yimme kiteyen jangurangode, kun ya ni fankan kafon tooren tonte. Jaman faaritaaxunte nan siri ñan moxoni siru kitta, telejontaaxu, do horaaxu i gan siri warini a ñan do a koota su bire moxo. Ku likku xoto, na sigira ya kinni a yi a do kun golle ga telle doome.

Asanbale nan fotonta a deemana i gollen dabarinde na surumaadu kini a yi, fankan gollikaanin xa nan i deemana na i doro na i tu (baabu 100 Asanbale luwa).

Depite be ga nta kappa politikin kowa

Depitenun raawa waasene kappa partin kowa su Asanbalen di. I toxon nta safene kaara su. i faaren raawa kappa xirisun batu, i raawa me faraaxunu baane baane ken batu, me mukke kamma. I nan siri i tere moxon safana katta Asanbalen xirise. Gelli i ga ma gemu xanne, Asanbalen xirise na i taaxundi i na alxurlan sokkun saxundi (sokku) i ga me batta moxo be i su tawene ya. Sere ranta balla ken wa.

Ku depitenu beeni ga nta politikin kowa su, i raawa senbene fedde be ga liño i da Kuudo ken nan katta ñaana, i nan siri safandini

katta fedde ke xirise, a xa na Asanbalen xirisen tuwindi, ken xa na ko biron da do Asanbale.I na i kafu ken fedde taaxuraani (Baabu 23-24 do35 Asanbale luwa)

Tonɓondu (bati kille)

Bati killen ni asanbelen golliyokke ya Afiriki Fedden ga gollini ti a yi kuudo na xensendu dabari. Bati kille ke bakka ti killu filli ya katta a ga munnafa bagandini : gollikaanin ga na a woote dimma be, a na wuti katta jamaanu beeni ga fedde ke noxo i na a rondi i jamaanen sartinin noxo a do regelema nta baana ken xenne ya non do no.

Fankan gollikaanin marande

Duran gollu noqqu ya, jamankafon sartinin ga saqqa a kamma ken do fankan gollikaanin raqqu kuttu ga nta baana, isininin do gaagekaani, ake na noqqu ma golle ya marana a ga tejana fankan golle.

Eta (dawula)

Eta ni politikin mare kitten ya fiini sikki ga a di : ñiiñe, toore, jama. Eta (dawula) ni kafo ya marande su ga nta a kamma. Du wutunde

ke wa Eta (dawula) do kafo kuttun bakka me wure kun ga ni marani, departamaanin do komininu.

Sagalli yanpaye

Sagalli yanpayen ni na sagallen tugaadi, yokken jonkon jongaade ma waajibin wara, na a saxundi fiini yogoni kamma killen kaara. Misaale, soro yogoni kiteyun lamaanoyen raawa a ñaana na fo bogu sagalle be gan siri tugene xo kore kuttun ga a tugana moxo be.

Fankan xaalisi

Fankan xaalisin na killu beeni ga saqqa jamankafo naaburen kamma. O ga na a noxon koroosi, o raawa tini fankan xaalisin ni sartini beeni su ga do Etan (dawula) naaburun marande, kafo wureranko, fankan gollikaani do ku beeni su ga jamankafon marande.

Roye ti kaara naaburu

Kille ya ni a ga jamankafo ma durankafo gollika yaamarini nan kafi Etan (dawula) naaburi bagande yogo.

Guwernama

Guwernama ni Repibilikin tonto xoore ya, kandanin yimmanke do kanda battamaxo. Ti kandanin yimmanken kaanankaaxu, guwernaman na gollu ti Jamaanen yimmanken ga da politiki be sigindi jamaanen da. Kandan yimmanke be ga ni guwernaman xirise, asanbele kaane golle ke su jongini a ya kamma na saxu fiini di baabu 85 do86 luwanun saaxa.

A kabanten ya ni Guwernaman soron da i ga golle tana kafunu i golle a ga jamankafo ma durankafo tugaado ga a yi (baabu 54 luwanun saaxa).

Kandanin su ga gollini doome ya, kandanin yimmanken ga na bogu duuda, a guwernaman su na a batta ya (baabu 43-53-57 luwanun saaxa).

Asanbale politikin kowaani.

Depitenun raawa kappa na fedde sigindi (tammu a ga na roxo), na a saxundi i liju politikin kaara, kuudo na ñan moxoni do wariyun yogoni tanga (i nta gilli do i yimmeni tonu) kun ya ni partin kowaani. Depite su katta ñaana partin kowa baane ya noxo.

Fedde su na i moxo ko, na asafa, na a kiña Asanbalen xirise do i toxonun do kappanlemmo, i xirisen do a battamaxen toxo. Kun kayitinu na bogu fankan xibaarindi kayiti do faraaxiyu su ga riini ken falle na saxu Jamaanen yimmanken tuwaaxun fina. Partin feddun xirisu kappa xirisun batu, gelli i ga na bante i battamaxon na taaxu i batte (baabu20-21 do 22 Asanbale luwa)

Kiiti Ka kammudunke

Kiiti ka kammudunken soro Asanbale ya na i sugandini. I kaananke ni kiiti kutaanan ya. Kiiti ka kammudunken daga moxon saqqa luwa ya kamma. Jamaanen Yimmanke kiitini non ya a ga tooren di gelli a ga na janbe, kandanin yimmanke do guwernama i golle noxo i ga da fo buru beeni dabari i waxati, ken ka baane ya na i kiitini (baabu100do 101 luwanun saaxa do 120 Asanbale luwa.

Depiten tangaado

Na a wutu i sugandinden koota xo depite (luwan saaxa kowan ga da sugandinden daga moxon ko) ma i mandan ga na ñeme, tangaado wa i kamma, sere ranta i batta ti i

digaamu ma i woote i depitaaxun noxo. Ken falle, depite su ranta ragene, i na a texe ti golli burun ñanɲe Asanbalen ga ma a yaamari. I ga na depite su juwa golli buren kamma ma a ga wuru, i raawa a ragana na a texe, kowanlemme be ga sikki do golli buri ñanɲun batten raawa yaamarinde kinni i na a raga na a batu, na a texi, i ga ma yaamarinde muuru Asanbele biro.

Depiten tangaadon raawa bakka a kamma, na a saxu luwanun saaxan do Asanbale luwan ga da a riti moxo be. Katta boorande su kowa yan sikki a soron haqqe ga ni tammu do baane ya (11) (baabu 34).

Sagallu

Sagallen ni « xaalisi wutte ya soron kamma ti fanka a ga ranta yillene katta i kama, fo ga nta roono a batte ken su kuudo nan sigi do jamankafo hammini ma a likkun batte », o ga na a fatanfansindun su koroosi (kotokotaade, soron do naameni). Sagalle, fankan tere moxo tana, kappe ya ni jaman anniye. Hari selli sagallen legerun gabon ga ni, a xaalisi muuruyen yan fuɲonta a su.

Kappan kappen kowanlemme

Tirindinden raawa kowanlen gabe siginto xilli, Asanbale na kowanlemme sigindi i naxa.

Ma gan nta ña kowanlemme be ga sikki do jaatanden do koroosinden batte, do yaamarindun kowanlemmu, kowalen kuttun su beeni siginton ga ni ku beeni ga nta karene do ku beeni ga riini kare do kappan kappe kowanlemmu kun su riini taaxu ya Asanbele batunin ña ya kuudo i ga da fiini beeni xaliifa i ya. Asanbalen batun ñeme falle, i raawa i xilli na a saxundi Asanbele xirisen duɗayen kamma (baabu 33 Asanbale luwa)

Balle :

- **Balle xaaḷisin kaara :** gemunde tirindinde ya ni depiten ga a saxundi a « legerin ga raawa ñaana na fo bogu jamankafo kiteyu ma na likke tana sigindi ma na kafu likki kiite jamankafo da⁴ ». Na fo bogu jamankafo kiteyun ken nan siri koroosini ya a su noxo : gemunde be ga fo bakka takse nan gemunde tana ritini a ga fo kappa takse tana i gan yekka, duɗayen raawa ñaana ;

- **Balle yakkun kaara** : gemunde be ga gilli ti fankan kutunde a ga ma giri luwa ken nta dangini na a saxundi baabu 41, 1958 luwanun saaxa ;
- **Balle be ga ma killi bati**: gemunde be do digaame be ga bera ga nta telle doome i raawa balla a faayini. I na ken xilli « sigume » i na xotte koono ya gemunde ke ga « roono noqqu su » xaalisi ke masalaŋun noxo.

Mandan wuce taaxe

Depitenun taaxunu Asanbale nasiyonali siino karagi (5) i na i sugandini woote taaja xoore. Depiteenin taaxi wuce be ga ñaana ken ni mandan ya. Asanbalen gurujanden baane yan katta waxati ke defondini (baabu 60 len-kacce1 luwanun saaxa do Asanbale luwa).

Xeye

A ni sere ga na fo kuyi munnafa ga nta a yi, a birantaaxu na a safa; ken kuye joppene a kara falle ya.

Xeyen do kuye nta baana, kuyen kinni an birantaaxun dimman ya, yille falle rantaxa ñaana.

An raawa kuye kinni fedde ya, a na a ñi a ga ni munnafan fedde jaman da ma deemandi fedde

Sere ga na xeye kita an raawa a munnafa bagandini

Wootaanon toxo sanfanto

Kitaabinlemme ya ni jamaanen saare remmu dingira tuwiyinten wootaanon su toxonin do i jammun do i saaraanon sigiran safanton ga a yi .Jamaanen saare remme su ga a mulla nan woote, an nan siri an toxon safana a yi.ken toxo safande xa saqqa fiini yogoni ya kamma : a nan siri ñaana Senegaali saare remmen ya, na siino 18 kita depiteenin wooten dimma, kayitini beeni ga tirindi ga an maxa (karta didantiten wa kappa a yi) do, fo legere, an waajibinin su ga an maxa a ga ña seraaxun kaara do politikin kaara. O na xa simmandi nan ti nan toxon safa wootaanon ni golle ya an yimme gan siri a dabarini duuda.

Luwa

Luwa lesirin giri latin xanne a wure ga ni « *lex* », « *legis* ». Luwa sariyandi ni kille ya a ga wurunu a su kamma a ga nta tejana sere baane .Depitenun ya na luwanun wootene ti jaman toxo, Jamaanen yimmanken ya na i sanqini. Killen raawa ñaana luwa ma kandan kutiye.

Fankan golli naaburen luwa

Fankan golli naaburen luwa do soron saxiro luwa do sironden luwa nta baana. Soron saxiron luwa, i ga a wootene dimma baane, woote killu ku nan ñi baanoono anke tejana soron saxiron golli naaburen baane ya. Sirondinden luwa ken ŋa, i na a wootene kuudo na fo kafu ma na fo bogu xaalisi be ga bakka ma fo be ga roono, depitenin ga duje a yi luwa fana ke ya. Xo a toxon ga da a ko moxo be Sirondinden luwa na luwa be ga terene yillana ya a su saqqa dimman tere moxon ya kotokotaaden do xaalisin kaara.

Fankan golli naaburen luwan teleɗonda (timmanda) :

Fankan gollu naaburen luwan telejonda ni luwa ya a ga wutini kuudo na fo bogu kiteyu do bakku naaburun kaara, ku beeni depiteenun ga da i woote joppaadi Xo a toxon ga da a ko moxo be, Fankan gollu naaburen luwan telejondan wa luwa fana ke yillana na a saxu dimman ke naburu kitayen daga moxo.

Luwa kafumaqqe

Luwa kafumaqqen ni ya luwa be ga tejana fankan gollikaanin gemunden do i tere moxo. Asanbele ga na woote, a na luwan saaxa be ga da killi fana sigindi, a na ken ya fatanfansini na i timmandi. Luwa kafumaqqu ku ya na luwaanin saaxan sahandini na golle xaliifa asanbele ke ken ga ni na a fiini yogoni beeni ga katta yillene waxati dantante noxo. Luwa kafumaqqen ni luwan saaxan ya wure, xa a ya ni luwa kuttun kamma.

Taxanden do fo (fujo taxande)

Sariyan kaara, taxanden do fo xoten ya ni, taxande be gan fujo ku beeni ga woote. A da i falle koyi fujonta, a wure ga ni ke be xannun ga fujo kutuurun xallu. Ken dimma i na waalen kinni sere be xannun gan fujonta

kutuurun xallu i ga na i baanan baanan wutu. Wooten dimma, an nan siri 50% do fo ya kitta soro beeni ga woote noxo kuudo na taxanden do fo kita.

Misaale, selli sugandinde noxo, 100 sere da i xannen kini, taxanden do fo kitene ya na a wutu 51 xanne ya (xo (100: 2) + 1).

Manda

Manda ni golle be wootanon ga da xaliifa sugante katta waxati. A gollen noxo, suganten sefene nan tere ti jamaanen su ya da.Manda ke raawa ñaana laayidun kamma ma manda duuro.

Manda laaxidun kamma (faaranaaxu laaxidun kamma)

Manda be ga ranta waasene ni katudanje ya i ga da a xaliifa kafo ma sere kuudo na golle dabari wuce ya, na a saxundi fiini dantanto kamma, a ga ranta balla i ya. Manda be ga ranta waasene ni nan giri hammini, gollika ma kowa ga da i xannen kini sere ma soro, na kun hammini fatanfansi. Golle ke korosini ya, a na xense kuudo xeyindaano na a faayi gelli faare ke ga da laayidu ke timmandi.

Manda duuro suganton ya fooni i yimme, wootaano nta fo fo koono i da, i ranta i xatana.

Guwernaman xataye

Guwernaman xataye ni kille ya Asanbalen ga a koyini i ma duje Guwernaman politikin da do na a bitta ma guwernaman ga gurujene. Guwernama be ga saqqa asanbele kamma ma ku beeni ga taxanden dabarini guwernaman xataye ni kille ya asanbelen ga i sewonbalaaxun koyini guwernama, a raawa a bittana kuudo a na tooren wara

Senegaali sartini, ke feere baabu 86 len-kacci 3,4 do 5 luwanun saaxa da a yaamari Kuudo nan bogu yaaxe maxa, depiteenin haqqen nan a taxandi tammi bakka (kame su soro tammi).

Opposisiyo: (parti teyinnu)

Opposisiyon ni politikin parti ma fedde be ga nta kappa asanbelen depiteenin senben ga ti kaara be do i ga balla i da. Politikin kaara, opposisiyo wuren ni feddu ma partini beeni su ga nta kappa parti ma kafon parti be ga toorii. Fankan be ga saqqa seegaanin kamma (jamaanen saare remmun ga da asanbele

sugandi), opposisiyon ni partini beeni ga nta kappa depitenin fo gabe ga kaara be, ma fankan ga ku beeni maxa fedde. A na ña kundun ña jindaññe fankan da. Ke na fi dantante ya ni fankan kafon tooren noxo, parti gabo ga a yi, opposisiyon na i wariyun koono ya katta fankan golle.

Naaburin bakke yaamarindaano

Naaburin bakken yaamarindaanon ya na kiteyun royen koono i na naaburi bakken yaamari do i tugaadi.

I na yaamarindu kini katta Etan do fankan gollinankan raqqun naaburun do i golliyokkun dagananriye, a fo xerexerente ni katta gollika xooron ya ma ku beeni ga xaaalisin raqqu.

Asanbele

Asanbelen ni kafon fedden ya a sigiran gaben ga ni: fankan toñonda, luwanun wootana, ken falle jaman faritaxunte jaman falle. A fo deppe asanbelen ni depitenun ka i ga taaxunu ti jaman toxo fankan kafoni Eta (dawula).

Ñekkoye labudda

Ñekkoye labudda luwan woote falle saado depiteenin woote, 3 suwe 2007 siine, konseyi konsititisiyonel da a xata (yaamariye tce 97/2007 xibaare I/C/2007) nan ti a do luwanun saaxa ma me wutu (baabu 7), luwan 2010-11 me 28,2010 siine a yille wutini.Ken luwa da ña parite labudda yugo-yare katta dingira a su roono ma a taxande ti woote i ga yille luwanun saaxa woote kurunbaaxunu nowanburu 13 do26 Asanbale do Sena na taaxundi keeta yugo –yaxare « manda su ga kitene ti woote do nan taaxu ti woote ».

Senegaali ke luwa fo soobe ni pariten ga ña waajibi baabu 1 do 2 luwa tce 2010 -11 me 28, 2010 siine katta parite ti « xan muuraanon toxonin safanton siri ñaana yugo-yaxare, i na me batu, gelli a ga na ña fillo parite ke bontene sikkandi na naxatandin wutu. Xan muuraanon toxo safanto su ga ma a ña kundu a nta wutini.

Ke luwa dabarindi fanan ña ni depitenun woote suye 1, 2012 siine ken sugandinde noxo a da koyi yaxarin gabe ro. 2007-2012 Asanbele yaxarun ñi gemme 22% (33 depite),

2012-0217 depite yaxarun gemu 43,3% (64 depite)

Parti politikin kowa

Parti politiki ni fedde ya soro be ga kafi i ga tono, wariyu baane, i anniyen ga ni i na i sugandi, i nan toori, na porose politiki ma porogaramu taaxundi doome. Parti politiki anniyen ni nan toori ken yan da i do kuttun bogu me xo fedde, gollinān feddu ma sandikanu. Kafo ya ni a ga fanqene katta wariyu.

Seran xawaro jamankafo sarti-durankafo sarti

Seran xawara jamankafo sarti-durankafo sarti :

Seran xawaraani filli ya na a yi

Jamankafo seran xawara :

- Dawula
- Fankan yanqante do gurupamaani
- Fankan gollikaani
- Gurupamaani beeni ga tono ritini

Duran seran xawara :

- Jaman tonon feddu
- Antanpirisi (gollika xooro), jaagundin raqqun ga nikillen kaara

- GIE gurupama beeni ga kiteyen ritini
- Feddu
- Gollinān feddu (sindikaani)
- Deemandi kaani

Fankan sariyan yan saqqa Jamankafo seran xawaran kamma.

Duran seran xawara ke, durankafo sariyan yan saqqa a kamma

Jamankafo seran xawaran ni seran kafo ya ma kiteyu xo sere, seraaxun wa a maxa kiiten kaara

A ga feti seran siginte, seran xawara, ke raawa sariyan killu dantanto terana. na a saxu fiini kamma. Gelli seraaxun ga a maxa killen kaara ken daga sere siginton da, a ma daga duran seran xawaraanin da, sakkati ken ga na ñi katta seran kafo.

Politikin feeru

Politikin feeru ni xo golli faamunto, ni ro kille kuudo na faaraxiyu ma nafa yogo deɗe kaane.

Politiki feeru ni tere kille fankan gollinān raqqu, a leminu, a naaburu, a yokku na yaaxe bagandi (kille, yonki saha, ka, tagande, golle, kittiran gollun xaraɗɗe, muurinde, fankan

gollikaani, xota, kontoye, ku anniyu tafunto ku nan timme (Ñekkoye, haqqe, yonki saha, kuuraye) do na xense ti siroye do gelli a gan fotonta.

Asanbalen toore

Asanbalen toore kappa fiinu ku sikki lenki Dawula xo Guwernama (golli yaaxi baganda),do kiiti kaanu (sariya koŋaano),.Asanbalen sikki do luwan bakke :anniyu ku na taaxu biro, nan safe i kamma do na i wari kowanlemmu ,na bugu ti killu i na ri woote. A gan gabe Guwernaman ya na i kittibatten roono a yi, a na toxo ñaana luwa.lenki ke duna kurunba luwan xibaaren na Asanbalen ya maxa. A ya na luwan ñaana, na Guwernama xa gollun koroosi.

Asanbale nasiyonaali Kaananke

Asanbale nasiyonaalin kaananke sugene siine su batu fanan taaxen ya xo biron soron kuttu.Toxo baane yan wutini gundo di na saxu taxanden do fo kuudo an dangi. A ga na suge dimma be, a ya masalaŋŋun roono kille, na gollun teleŋondi. Ta gabe, a do biron soron

yan gollini doome do partin feddu do kowanlemmu.

Asanbalen tere moxon luwan do luwanun saaxan ya na a gollun sahandini.

Partin feddu asanbele noxo

Killen da Partin feddun xirisun kafu xirisun batu, ken yan sigi i ga kafini masalankillen siginde do gollun daga moxo beeni ga do ken ɗa. Partin feddu, ni xadi depiten kafa ya, i ga doome i gan baana wariyu Asanbele baane noxo. Tono gabe wa Partin feddu ku xirisun da Asanbele ke gollun terenden noxo.

Wooten tere kille

Wooten tere killun ni ke be su ga batini kuudo wooten moxo sironde. A taxandinten ya ni sikko: wooten kaane, wooten yimme, wooten falle. Wooten kaane ni xan muuraanon toxonin safande, xan muuraanon toxoni ma politikin partinin dɗeɗe maxa dandantaxinden daga moxon siginde. Sugandaanon woote, wootenin kayitinin yirigande, wootenin daga moxon xayun dantaxinde (kowa be ga sikki do woote ke ya na ken kinni) do dantaxindi legere (gollika be

ga sikki do ken ɗa ya na a kinni) ku su wa sugandinde ke ma woote ke noxo. Ken su falle, woote ke falle woote moxon wa xensene do sooxiraani beeni ga katta kitene politikin soron ku naxa.

Luwa anniyante (jogodo soome)

Luwa anniyanten ni safandu ya a legerin gan siri ñaana luwa, a gilli guwernaman ya. Duɗeye ga na kite kandanin batun ɗa, a na kini Asanbele kuudo a na a woote. Luwa anniyanten do araayindi luwa nta baana ken gilli depite ya ma depiteeni gabo.

Luwan sanqinde: (bangande)

Jamaanen yimmanken kittibatten ya na batifo, Asanbele na luwa ke woote, dimmani yogo kowa be ga sikki do luwaanin saaxan yaamarinden falle. Luwa be ga na wuti Jamaanen yimmanken ga da i kittibatten ro a y, i na a sanqi jamaanen xibaarindi kayiti. Ken golle ya na a koyini nan ti luwa ke wuti Asanbele. A na luwa ke terenden yaamari na I kittibatten ro a yi. Jamaanen yimmanken ke katudanje Luwaanin saaxan baabu 73 do Asanbele luwan baabu 82 yan da a kini a yi.

Luwa arayinda(anniyante)

Luwa arayindan ni luwa safante ya a ga giri depite baane ma depite gabo a ga riini luwa selli i ga da a safa masalankillu do Asanbele na duje a yi.

Kesteerini

Kesteerini, i ga Asanbele biron wure, do a koroosinde yan sikki do naaburun batte, golliyokkun do Asanbele kayitin xibaaru.Naaburu bakke kurunba su ranta ñaana i ga ma i yaamarinden kini.

Tirindindi safante

Killi neye ya ni, depiteenin ga katta bakka ti a yi kuudo na guwernaman tirindi fi yogo kamma. Kun tirindindu katta depiteenin gilli feddu, sindikaani, dingira wurerankon soro sugandinto ma soro kundun ña. Kun tirindindu raawa tejana jamaane ma dingiro wurerankon fiini.Depiteenin ku senbe Asanbelen luwan yan da kini i ya baabu 95.

Sefen tirindinde

Tirindindun gilli depiten ya katta kanda, ken da kafon tirindinden xata xo tirindindu beeni

politikin kowan xirisen ga katta i tirindindini ti politikin kowa ma kowanlemme tana.

Tirindindu ku nan safene, safandi deppe, na fiini ro a yi ku beeni ranta waasene a faamuye.

Tirindinde batu xooren kaane:

Tirindinde batu xooren kaane ma tirindinde katta kowan kamanen ni daga moxo ya ga kille xotondini nan ti fi ba ga tejana killen kaara, ken tirindinde nan siri yaaxebagandi dingira be ga sikki do ken batten ya katta a ga kiñene kowa xoore, a yaaxabaganden saqqa jaabindu beeni ga kini, i na katta masalan juppe dabarini a kamma. Kiitaana ke yimme raawa fi ke girindini (ken wuren ni a na a wuttu ya duuda), sooxiran ga ro ku beeni naxan raawa fi ke girindini.

Taqqe suganden noxo:

Taqqe suganden noxo ni xannu beeni haqqen gan siri kiteene depite ma meerin wooten falle kuudo na taaxaade baane kita. Ken jaatande kitene ya, an ga na wootanon haqqen taxandini ya ti taaxaadu beeni ga woote dingiran haqqe. Kowa su ga da taaxaadun

haqqe be kita, an na a kitana ya na xannu ku su haqqen taxandi ti taqqe suganden noxo.

Kiteyu :

* Kiteyen ni xaaIisin haqqe be kite, golle falle.

* Fankan kiteyun ni fankan ga da foobe saxundi jaman kamma.

Konten xurande :

Konten xuranden ni golli xoto ya konte maraanan gan siri i dabarini kuudo xureye nan kite konte ke xo xibaarinde, na fi xullu koyi kuudo na i naaburu maranden telejoyen bangandi. Konten xuranden yan baraxanta konten yimme natuguti a ma xenpe konte ke baane, a wa gollu tanani kappa a yi kuudo nan xurandi do nan timmandi.

Kellifadaaxu :

Ke xotte baraxaten ya ni, wure gabe wa a yi, a wa roono digan gabe noxo moxon danbe su. Yogoni ti moxo ya ni ga soro ma feddun tuumandini, soro tanani wa tiini xotte ya ni a ga o simmandini sartinin do ñan moxoni beeni gan siri terendini. Kellifadaaxu ga na wari

fankan tooren noxo, a wuren ni ya sere ga na ñi golle jaman da ma a ga gollini fankan gollikaani, a ga da fo wo fo su dabari a ga ña politiki, fankan golle ma xaaalisin kaara a nan siri sikki a yi.

Asanbele tere moxon sarti : Asanbele Luwa
Asanbele tere moxon sarti ya na sartini beeni ga do gollika ke gemunden do a tere moxo kuudo Asanbelen daga moxon do a ga koroosindini moxo be.

Repibiliki

Repibiliki ni politikin toore ya jamaanen xirisen taaxen ga nta ñaana xeye kamma a bakka ti wooten ya. Repibiliki do tunka tooren falle koyinten ya ni me. Ke guwernaman danbe, jaman ya na kaanankon sugana ti woote ma a taxande yogo. Jaman guwernama, ti jaman, jaman da.

Woote na a su wutu

Wooten na a su wutu a ni wooten falle politilin kowa be gan fuɗo a su ma xan muuraana baane gan fuɗo na a su kitta. A raawa ñaana taxanden do fo, ma a ya gan

fuɗo a su. Wooten raawa ñaana ta baane ma taani filli. Ken di selli taxanden do fo ga ma kite, ta fana, a na fille, xan muuraano beeni killen ga da i yaamari ku yan kappa woote ke. Partinin raawa kappa ta fillandi, kuudo na fo kita, na i kittun kini me. Wooten na a su wuttu wooten digiran ya.

Wooten be su do i taqge xalle

Woote be ga saqqa be su do i taqge na a koyini ya soro sugandinton (depiteeni, meerin koseyini, kdm) simmeyu ma i wariyu do i ga bogu me wure moxo be. Sugandi moxo ya ni a ga taaxuraani kinni politikin partini ku i do xannu beeni ga kite jamaanen noxon muuman ga telle doome.

Parti politikin kowa su na i xan muuraanon toxonin kini. I na taaxuraani ku kinni partini ku na a saxundi kowa su ga da haqge be kita ti qqqeell.taaxuraani beeni ga toxo, i na i taxandini ya na saxundi feere ga konji joppaadi.

Batu xoore :

Batu xooren ni batuni beeni ga ñaana Asanbelen noxo, depiteenin ga taweene. Dimma ya ni kutunden ga ñaana Asanbele

noxo a ga tejana tirindindu beeni ga katta i ya, i gan siri i wure guugana.

Biiru :

Dimma ya ni Asanbele ga batuni dabarini sere su ga raawa tawene karante su ga nta a yi, laadan taaxen ya ni, maxa a raawa ñaana masalankille kamma i ga da depiteenin xiri kuudo nan sefe a kamma, laadan batun ya ni. Biiru ku na do dimma be asanbele ga gemme kuudo nan masala fiini kamma. A do taaxen dallaye nta baana, ken taaxen dallaye ni dimma be ga depiteenin gollun joppaadi i sugandinden falle do a ñemeye. Taaxen dallayen wucce nta dangini siino karagi selli I ga ma taaxen dallayen guruja.

Biirun xabiilani sikki ya na a yi : killen yaamariye, laadan taaxe do taaxu jewu.

Biiru killen yaamariyen kamma :

Biiru killen yaamariyen kamman do taaxen nta baana natuguti a me-ñiyen saqqa kutunde ma golle ya kamma, yere xirindi kayiti ma xerexere. Ken falle xadi, ku biirun danbu raawa ñaana taaxu jeyun biiru noxo. Biiru

killen yaamariyen kamma luwan saaxan ya da a yaamari, a ma xirindi kayiti su tirindi.

Asanbelen raawa me-ñiini killen yaamariyen kamma fi dantanto ga na kite. Misaale :

- Jamaanen yimmanken ga na ñi i katudañu dantanto yogoni saxa jaman ña;

- Selli Jamaanen yimmanken ga na sefe Asanbele ga nta biiru ;

- Kuudo na luwan saaxan fiini yogoni terendi : kanda fanan dantaxinde, guwernaman sikken ña i xare kamma i gollikille, guwernama xenunde, kdm.

Laadan taaxe :

Laadan taaxun ni dimmani ya Asanbele ga taaxunu hammi xerexerente ga nta a yi, xirindi kayiti xa nta a yi, a saqqa baane luwan saaxan do killen ya kamma. Laadan taaxu filli naxa, i na ken xilli « asanbele tuuma dimma ».

Taaxi jeye :

Taaxu jeyu raawa ñaana laadan taaxu filli naxa. A raawa taaxunu selli kandanin yimmanken ga na a tirindi ma selli Asanbelen soron taxanden ga na a tirindi (baabu 5

luwa). Jamaanen yimmanken dekeren ya na a wuñini a ya na a teqqe.

Fankan gollinān naaburun kutte:

Kutte ya ni, a ga toxo, kuyun do jaman falle ga da naaburu beeni rondi ga nta kappa a yi i ga da a yillandi katta jamaanen kiteyu (PIB). Ke ya na a koyini selli fankan politiki katta naaburun raawa ñaana.

Fankan gollinān naaburun muuman kutte:

Gollinān naaburi muuman kutte, ya ni fo be ga fankan kiteyun (tanbun tuganden ga nta a yi) do likku beeni ga fankan golli naaburen kamma

Selli fo ga na toxo, i na ti a **fujo**. Ken ga feti, i na ti a **konto**.

Sugandi taajaxoore :

Sugandi taajaxooren ni moxo ya jamaanen soron ga a dabarini kuudo na i seega ma i seegani sugandi. Waajibi ya ni jamaanen saare remmun da nan woote, ken ga nta saqqa baananbalaaxu su kamma. Ke sugandi taajaxoore telejonte ya na o deemana na Jamaanen Yimmanken sugandi. Sugandi

taajaxoore guubanten ken ni moxo ya kuudo na soro gabo sugandi kun xa na ri sere sugandi i noxo, i na meerin sugandini kundun ya.

Sugandi taajaxoore guubanten ni sugandinde ya, sugandinto ku soro tanani ga i sugana, i na kun xilli « sugandi kowa », kun soro (sugandaano xoro) i da i ymmeni ya sugandi.

Takse:

A ni xaalisi be wanden ga kinni Dawula na a saxu golle yogo kamma (takse be ga gilli lanpanjiinin do i xawaraani, ni xalle ya ku yokkun gan siri a bagandini).

Xuraye

Politiki ma kotokotaaden kaara, xuraye ni na kutundun do i sabaabuni, i wuti moxo, porosenin ga xaalisi be bagandini, fiini beeni ga tejana saxiro golle noxo, xibaari kiteye fi ke noxo, kdm.

Xurayen wa kappa jamaanen saaremmun tirindi dantanto katta politikin xirisun do ku beeni ga sikki do kotokotaaden batte. Ku xotan ni ya i ga katta ke be koono do i gan

siri xenpene noqqu be. Jamaanen saare remmun ku da I xotan ni xibaare be i ga a kitta, a giri i sondomun ya ba, tonjon ya ni ba.

Teresiwoli

Teresiwoli tuwinten ya ni sagalli tugaanon kaara i ga sagallun walla katta a yi do tonju. A do dawulan ma bogu me wure: na sagallen tuga ma tonju katta teresiwoli; ken ni na a tuga dawulan ya.

Kaanankon battamaxo

Kaanankon battamaxon ni seegani Asanbele yimmanken demandaano. I do a yan kappa likke do golle. Gelli xirisen ga na bante a battamaxen na sigi a batte na a gollun su dabari.

Wooten

Wooten ni feere ya a bga deemandini na kutunde wutu waxati noxo. Kuudo na kutunde ke nawondi, masalan dimma wa sikki ma haqqiliyi kinne kuudo na an wariyun dantaxi, katta wooten

ga ñaana. Wote ke na kutunde ke tallan
xotondini ya ga a koyini nan ti a ma giri sere
baane liɗu. Woten kappa tere moxo ya i ga da
sugandinden toxon kini a yi.